

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
—
Issued daily except Sunday and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravnški prostori, 2657 So. Lawndale Ave.
Office of Publication: 2657 So. Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904.

LETO—YEAR XVIII. Cena lista je \$5.00. Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., torek, 25. avgusta (August 25), 1925. Subscription \$5.00 STEV.—NUMBER 199. Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

BORAH PROTI BELGIJSKI DOLGOVNI POGODBI

Nepomirljivi senatorji delajo na tih za poraz pakta, ki daje Belgiji ugodne pogoje. Borah pravi, da Wilsonova "moralna obligacija" je bunk.

Washington, D. C. — Senator Borah in drugi nepomirljivi senatorji, ki so proti vsakemu sodelovanju Združenih držav v evropskih političnih zadevah, so napovedali boj pogodbi o plačevanju belgijskega vojnega in povojnega dolga. Borah, predsednik senatskega odbora za zunanje zadeve, je prvi dal signal za boj.

Nepomirljivi senatorji so ogorčeni radi dejstva, da je ameriška dolgovna komisija odpustila Belgiji obresti od vojnega posojila na podlagi takozvane "moralne obligacije" ali obveznosti, katero je dal bivši predsednik Wilson ob času mirovne konference v Parizu. Borah pravi, da Wilson ni imel pravice dati nobene obligacije v imenu Združenih držav. Wilson je tudi "moralno obvezal" Ameriko, da mora sprejeti versajljsko pogodbo in stopiti v ligo narodov, toda senat je sklenil drugače.

Borah je v brzjavki senatorju Smootu, članu dolgovne komisije, izrekel svojo nezadovoljnost in protest proti pogodbi. Dejal je, da črtanje obresti pomeni, da mora ameriško ljudstvo pokriti izgubo vsote, katero bi bile prinesle obresti od belgijskega vojnega dolga. Istočasno je prišla vest iz Bruslja, da belgijski parlament nogoče tudi zavrže pakt plačevanja. Belgijski liberalni in nacionalni listi silovito kritizirajo plačevalne pogoje in zahtevajo, da parlamentarne stranke odklonijo ratifikacijo. Listi očita-jo Ameriki oduševstvo in pišejo, da se je Belgija zmotila, ko je upala, da najde v Ameriki novo zaveznico in prijateljico.

Nesreča mladega Slovence pri kopanju

Anton Zobec, član mladinskega oddelka S. N. P. J., utonil v Coloradu Springsu, Colo.

Colorado Springs, Colo. — (Izvirno poročilo Prosveti.) — Anton Zobec, 15-letni sin Antonije Zobec, je 19. avgusta utonil pri kopanju v Golden Cycle pondu. Deček, ki ni znal plavati, je jez-dil sod v vodi in sod ga je zane-sel predaleč. Nesreča je hotela, da je zdrnil s soda in padel v vodo, ki je na tistem mestu glo-boka 15 čevljev. Drugi dečki, ki so bili v vodi z njim vred, so ga skušali rešiti, a brez uspeha. Nje-govo truplo je bilo potegnjeno iz vode dve uri pozneje in za-stonj so delali s pulmotorjem, da bi ga obudili k življenju.

Mlad Zobec je bil član mladinskega oddelka tukajšnjega društva Triglav št. 94 S. N. P. J.

Izgon Poljakov iz Nemčije. Berlin, 24. avg. — Nemška vlada je odredila izgon 50 Polja-kov, ki nečejo sprejeti nemškega državljanstva v nemškem delu Slezije. Enako dela poljska vlada z Nemci v poljskem delu Gornje Slezije. Nemška vlada je sklenila vrniti mlo za drago in izgnati enako število Poljakov iz Nemčije.

Nove fašistske demonstracije na Dunaju

Dunaj, 24. avg. — Okrog 25.000 nacionalistov in fašistov je v soboto korakalo po dunajskih ulicah s klici "Juden hinaus, Juden hinaus!" v novih protizidov-skih demonstracijah. Imeli so "nemški dan". Vlada je dovolila demonstracije, ko so voditelji obljubili, da bodo fašisti mirni. Besedo so držali.

Progled dnevnih dogodkov

Amerika.

Senator Borah je napovedal boj belgijski dolgovni pogodbi. Kemične granate pri vojaških manevrih v Rockfordu opekle 16 civilistov.

Običajno tedensko pismo iz Washingtona.

Panameriška delavska federacija bo mogoče pošiljala na jug delavske agitatorje.

Ameriška unija za civilne svobodščine se je zavzela za protifašista.

Po svetu.

Vodja angleških rudarjev napoveduje odločilno bitko med kapitalizmom in proletarijatom prihodnje spomladi. Stavka angleških mornarjev.

Angleži obesili sedem Egipčanov.

Spanci se pripravljajo na ofenzivo v Maroku, a ne morejo izkrcati čet.

Revolucionarna propaganda na Španskem.

Petsto delavcev in kmetov pred sodiščem v Bolgariji.

Vojaki streljali na civiliste pri vajah

Šestnajst civilistov v avtomobilih je bilo zajetih v umetnem dimu in opečenih, med temi tudi dva Slovence.

Rockford, Ill. — Pri vojaških manevrih na vežbališču Camp Grant se je zadnja nedeljo popoldne pripetila nesreča. Večje število kemičnih granat, ki delajo umetni dim, se je razletelo med gledajočim občinstvom, katere je valod pritiska v ena in deloma vled premale paznosti črto nevarnosti na vežbališčem polju. Gledalci so prišli v avtomobilih. Ko so začele nahje de-ževati goreče kemikalije, je na-stala divja panika med avtomobilisti in čudež je bil, da se ni zgodila še večja nesreča. Vojaki, ki so streljali granate, niso vi-del občinstva radi dima, ki je pokril polje.

Sestnajst oseb v avtomobilih je dobilo večje ali manjše opek-line. Med temi sta tudi Thomas Primožič in njegova sinova Ana Primožič iz Rockforda. Ranjen-ce so odpeljali v vojaških ambulancah v začasno bolnišnico na vežbališču, kjer so jim dali prvo pomoč. Enega, ki je bil najbolj obžgan, so odvedli v bolnišnico v Rockfordu.

Na Bolgarskem še ni konca bolemu terorju

Cankovova rabeljska vlada po-stavi pred sodišče še 500 de-lavcev in kmetov.

Budapešta, 24. avg. — Mon-strožen politični proces, kakrš-nega še ni bilo dolgo let v Evro-pi, se odpre ta teden v Tirnovi na Bolgarskem. Petsto oseb, moških in žensk, ki so člani komunistične in Stambulijskijev-kmetске stranke, je obtoženih zarote proti vladi. Vlada je po-likala 10,000 prič. Kakor poro-čajo, bo vladni tožitelj zahteval smrtno kazen za več ko sto ob-tožencev.

Lederer in njegova žena usmr-čena v Budapešti.

Budapešta, 24. avg. — Gustav Lederer, bivši poročnik in nje-gova žena Mici sta bila večeraj obešena radi umora Franca Ku-delke, ki ju je bil obiskal v pred-mestju Budapešte. Njegovo truplo sta potem razsekala na kose. Sodnik je dal obsojencema pet minut časa, da se poslovita, predno sta imela biti eksekutirana. Ko sta prišla skupaj, sta se objela in kot se jim zalile oči. Sodnik je držal uro v roki in a-štel: "Štiri minute, tri, dve, ena — čas je potekel!". Izpogovoril-nista niti ene besede. Ločili so ju in odpeljali vsakega posebej na vežala.

ANGLEŠKA AR-MADA PODPIRA PROLETARIJAT

Vodja rudarjev je izjavil v go-voru, da velika bitka med ka-pitalizmom in proletarijatom v Angliji pride prihodnje spo-mlad. Stavka mornarjev.

London, 24. avg. — Okrog 30,000 mornarjev v Londonu, Hullu, Newcastleu in drugih an-gleških pristaniščih je zastav-kalo. Samo v Londonu je 15,000 mornarskih delavcev v stavkov-nem gibanju in 30 parnikov po-čiva na reki Thames. Mornarji zahtevajo rovičanje plače. Par-niške družbe skušajo dobiti stav-kokaze in prišlo je že do spopa-dov med stavkarji in skebi. Trije stavkarji so bili večeraj aretiri-ni. — Istočasno je prišla vest iz Avstralije, da so tudi tam za-stavkali mornarji.

London, 24. avg. — A. J. Cook, tajnik organizacije rudarjev v Angliji, ki so zadnji mesec zma-gali v boju z lastniki premogov-nikov in vlado, je večeraj na jav-nem shodu v Mansfieldu dejal, da angleška armada in bojna mornarica podpira organizirane delavce.

Cook je dejal med drugim: "V maju 1926. (ko poteče devetme-sečna subvencija premogovni-kov, katero je dala Baldwinova vlada) pride ena največjih bitk med organiziranimi kapitalisti in organiziranimi delavci v An-gliji. Delavci se moramo dobro pripraviti. Organizirati moramo bojnovo mašinerijo in provijant. Začeti moramo takoj sklad za preživljanje delavcev tekom bo-ja. Ako bomo previdni in dobro pripravljeni, pride potem delav-ske vlade kontrola armade in mornarice v naše roke. Svarim torije, naj ne skušajo armade in mornarice preveč. Vojaki in po-morščaki so naši fantje, delavski sinovi, kri naše krvi in ne verja-mem, da bi pobijali svoje." Ko je Cook govoril o formi angle-ške vlade, je rekel: "Rajši se pridružim komunistom kakor kralju".

Angleži obesili sedem Egipčanov

Nacionalisti, pokrivljeni umora angleškega poveljnika, usmr-čeni v Kairu.

Kairo, Egipt, 24. avg. — Se-dem egiptovskih nacionalistov, katere je angleško sodišče obso-dilo na smrt radi umora sirdarja Lee Stacka v zadnjem novem-bru, je bilo večeraj obešenih na dvorišču kairske jetnišnice. Šest obsojencev, ki so bili malone še dečki, je šlo hladno v smrt. Brez najmanjšega protesta so se dali obesiti. Sedmi pa, Šafik Mansor, po poklicu odvetnik, ki je vodil zaroto proti Stacku, se je hotel iztrgati rabljem in je obupno kričal, ko so ga vlekli pod vešala.

Zunaj jetniških zidov je stala velika množica ljudstva in mi-rno, toda s stisnjenimi ustnicami gledala, kako se je sedemkrat pojavila črna zastava v zname-nje končane eksekucije. Močne vojaške čete so delale kordon o-koli zaporov.

PO SEDMIM LETIH.

Washington. — Distrikt Ko-lumbija se sedaj uvaja nove ev-ropeke zemljevide, ki prikazujejo nove meje. Dozdaj so v šoli še vedno učili o nemškem cesarstvu in ruskem carstvu ter o mogoč-nih vladarjih, cesarjih, carjih in sultanah, katerih ni več.

Železniška nesreča v Franciji; pet mrtvih.

Pariz, 24. avg. — Dva eks-presna vlaka sta sinoči trčila skupaj v Sensu in več vozov je bilo zdrobljenih. Pet potnikov je bilo ubitih in 30 ranjenih.

Washingtonsko tedensko pismo

Stavka rudarjev ima lahko da-lekovidne posledice za Coolid-ga. — Kaj bo pripočil Pin-chot. — Večje število organi-ziranega delavstva kot pred letom.

Washington. (F. P.) — Ru-darji, ki kopljejo antracit, se bo-djo seznanili s pismom, ki ga je pisal starček iz Vermonta Coolidgu, pživajoč ga, naj gotovo kandidira za predsednika tudi le-ta 1928. Coolidge ima sedaj v roki stavko teh rudarjev. Zače-la bo 1. septembra, ako ne bo spremenil svojega sedanjega ne-vtralnega stališča in če ne bo podjetnikov privedel do pogaja-nja. Če ne izravna tega spora na tak način, da se bo ljudstvo zadovoljilo, predno poskočijo ce-ne-antracita, bo zdrnil njegov politični štab, kar bo videl tudi governor Pinchot.

Pinchot je v sporu na antra-citnem polju imel opravka že pred dvema leti, potem, ko se je temu izmaknila Bela hiša, in za-gotovil je rudarjem deset-od-stotni povešek mezde. Zahtevali so "check-off", ampak od tega so odnehali, samo da je bilo mo-goče dobiti povešek. Zdj pa je glavna zahteva rudarjev "check-off", od katerega ne bodo odne-hali. Pinchot ima še governersko službo in je pripravljen tudi zavrniti Coolidga, če bi ta hotel nastopiti proti uniji. Nič bi se mu bolj ne dopadlo kakor podati se v predsedniško tekmo na ta-kem programu.

— Republikanski politikaši i-majo skušnje radi stavke na an-tracitnem polju. Znano je, kakš-n alarm je zagnal senator Lodge o nevarnosti za njegovo stranko, če bi se bila nadaljevala stavka na polju antracita leta 1902. Tekma je pričela v maju in septembra, ko sta magnata Baer in Reading gnala cene tre-dega premoga v vrtočloge višine, je Lodge prišel izdajati se-rijo apeloval na predsednika, da pritise na podjetnike. Njemu ni bilo čisto nič mar radi ubožnih stanovalcev po slabih stanova-njih, ki niso mogli kupiti ne-znansko dragega premoga, skr-belo ga je, da bo radi tega pogo-rela republikanska stranka v bližajočih se volitvah. Pa še bolj se je bal, da bo po premogarskih magnatih izkoriščano ljudstvo zahtevalo javno lastništvo rud-nikov.

Coolidgevi svetovalci dobro ve-do, če bo cena antracita plezala med časom stavke le previsoko, bo zopet nastal val zahteve po nacionaliziranju rudnikov. Vae ugovarjanje, da se antracit lah-ko nadomesti z drugim kurivom, ne bo imelo uspeha, ljudje bodo zahtevali nacionalizacijo rudni-kov. Governerju Pinchotu takrat ne bo treba drugega kot nazna-niti podoben načrt za rešitev spora ali pa priporočilo, da pen-nsylvania država kupi zemljišče z antracitom in začne operirati svoje lastne rudnike. Kakor Lodge, kateri mu je pomagal us-peti, prejšnji governor Massachu-setta prav ničesar ne ve o bedi, ki jo v veliki meri povzroča ravno draginja premoga, vendar ve, da cene antracita tudi hudo vplivajo na republikanske gla-sove.

— Predsednik bratovščine že-lezničarskih in parniških kler-kov, ekspresnih in postajnih u-službencev vodi gibanje za od-stop te skupine od skupne orga-nizacije. Predsednik Green For-sterja radi tega svari, da je bi-la taka cepitev že več kot popol-na. Sporov je že dovolj v stavbin-ski stroki, med strojniki in ru-darji in drugod.

Pa vzle tem sporom tajnik federacije Morrison naznanja, da bo letošnje poročilo o postan-ku organizacije, ki bo podano v Atlantic Cityju, izkazuje več kot pred letom članstva. To je edino leto od 1920, da članstvo orga-nizacije ni padlo. Morrison ne podaja za leto 1925 nikakih šte-vilk; leta 1924 je federacija šte-la 2,885,957 članov.

DELAVSKI MI-SIJONARJI ZA JUŽ. AMERIKO

Iz šestih držav so zadnje čase prišle prošnje za delavske učitelje.

Washington. (F. P.) — Santi-ago Iglesias, tajnik panameri-ške delavske federacije ima v mislih nov načrt, namreč da se osnujejo "delavski misijoni v dr-žavah Južne in Centralne Ame-rike. Izvrševalni odbor organi-zacije, ki se sestane v četrtek v Washingtonu, se bo posvetoval o novem načrtu.

Delavska federacija je prejela zadnje čase apele iz Kolumbije, Nikaragve, Venezuele, Salvadorja, Guatemale in Santo Dominga za pomoč v svrhu organiziranja delavcev v teh deželah. Prvi na-men, za katerega je bila usta-novljena Panameriška delavska federacija, je bilo organiziranje delavskih uni v vseh državah španske Amerike, s čimur naj bi se odpravil napol fevdalni si-stem ter bi se med delavstvom zanesla razredna zavest. Ključ na jugu po taki pomoči so torej do-brodošli, misijonarsko delo uni-skih agitatorjev je treba samo še financirati.

Dozdaj sta Ameriška in mehi-ška delavska federacija vzdrže-vali stroške Panameriške delav-ske federacije. Prvi dve zdaj anujeta ne samo financiranje za kampanje ter da po južnih dr-žavah pomagajo, da si delavstvo izvoli svoje domačine za vodite-lje ter se tako pospeši razvoj de-lavskih strokovnih organizacij, temveč bosta tudi poslali v juž-ne države komisije, v kateri bo sam Iglesias.

Delavska komisija se bo po-služila sredstev, da se razne dr-žave v Južni in Centralni Ame-riki pripravijo do tega, da sprej-mejo mehiški način, kjer vlada imenuje delavske atašeje in po-slanike. Ti zastopniki so izbrani iz vrst organiziranega delavstva in njih namen je delavstvo po različnih državah obveščati o se-ljenju, plačah in sploh delavskih razmerah po deželah.

Ko se je Panameriška delav-ska federacija sestala zadnje je-seni v Mehikem mestu, je skle-nila reorganizirati ves ustroj orga-nizacije. Sedaj se sestoji iz sveta diplomatov, katerim se mu-di pomagati severnoamerikim vlagateljem v španski Ameriki. Reorganizacija bo stremela za-tem, da bo unijsko delavstvo za-stopano v uniji in bo lahko izja-vilo svoje stališče, ko bo prišlo do gospodarskih in političnih od-ločitev. Zlasti se unija bavi z za-devo dominikanskih delavcev, katerim je bila odrečena dosled-no vsaka pravica v političnem in gospodarskem gibanju.

KLANOVSKI SVETOVALCI V ZADREGI.

Washington. — Odgovarja-je na objavljeni namen klanovskih voditeljev, da kluksi skušajo o-svojitvi zakonodajni program, ki bo proti evoluciji in proti prisel-jevanju, je urednik Washington Poste spomnil klanovce, da bi preprečenje priseljevanja pri-vedlo zamorsko plemo do boljših gospodarskih razmer ter da bi tudi oni dosegli življenjski stan-dard kot ga imajo belopoltniki.

Republikanski političarji še vlečejo s klanovci, čeprav je Coolidge razlital klan. Zasebno oni trde, da bodo voditelji republi-kanске stranke še utonili v moč-virju vprašanja radi zamorcev. Zamorci vsako leto stopajo bolj v industrijo in se uspešno orga-nizirajo med seboj. V svoje ro-ke dobivajo več moči kakor ama-trajo politikaši, da je za stran-ko varno.

All želiš znati pravilno pisat in čitat angleško? Naroči si "Slo-venko-angliško slovnico", kate-ro je izdala in ima na prodaj Književna založba S. N. P. J.

Francosko-španska ofenziva v Maroku

Španski diktator pravi, da ofen-ziva prične še ta teden. Špan-ci nameravajo udariti proti glavnemu mestu rebelov.

Pariz, 24. avg. — Iz Barcelo-ne javljajo, da Abdel Krim tako uspešno bombardira otok Alhu-cemas, da Španci ne morejo tam-kaj izkrcati svojih čet na obrež-je. Velika topniška bitka med španskimi in rifijanskimi bate-rijami je zdaj v teku. — Druga vest iz Barcelone se glasi, da se po vsej Španiji širi močna revo-lucionarna propaganda.

Pariz, 24. avg. — General Pri-mo de Rivera, španski diktator, je naznanil danes jutraj, da španska ofenziva za okupacijo Adira, glavnega mesta rebelnih Rifijancev, prične ta teden. Španci so koncentrirali 40,000 mož, vključivši tujake legijo, v Couti, Melilli in v španskih lu-kah za izkrcanje v zalivu Alhu-cemas. Francoške in španske bojne ladje ter letala bodo kri-la izkrcavanje.

Francoško vojno ministratvo je odredilo, da se vse alpineke posadke ob Sredozemskem morju pripravijo za odhod v Afriko. Napad na Ajdir, ki se nahaja e-no miljo od zaliva Alhucemas, je del španske mešetarije s Fran-cijo v načrtu skupne ofensive proti Abdel Krimu. Ofenziva se mora izvršiti pred deževno sezo-no v Maroku, ki prične navadno sredi oktobra.

Protifašista so zaprli

Pomoč je ponudila Ameriška u-nija za civilne svobodščine.

New York. — Ameriška unija za civilne svobodščine je ponu-dila pomoč za obrambo Vincenta Vacireo, bivšega socialističnega poslanca v italijanskem parla-mentu, kateri je bil aretiran v New Yorku. Zaporno povelje je izdal državni pravnik okraja Essex v New Jerseyju.

Zaporno povelje je bilo izdano proti Vacirki na obtožbo, da je prizadel povzročal javni nemir, kar je v New Jerseyju tehnični vzrok za tožbo. Aretiranje se je zgodilo na socialističnem shodu, ki se je vršil v Newarku, N. J., zadnje nedeljo, kjer so italijan-ski fašisti, ki imajo organizacijo v Severni Ameriki skušali zlomi-ti shod.

Unija za civilne svobodščine je takoj uvedla lastno preiskavo in dognala, da je bil shod popo-lnoma miren, dokler niso prišli nasilni fašisti, ki so takoj nasto-pili s svojo bojevitostjo. Slediti ni moglo drugega kot nemir, ka-ter je trajal pol ure in se je na-to nadaljeval shod mirno kot po-prej. Fašisti, ki so napadli zbo-rujoče s palicami, so jih šest tež-ko poškodovali, a kakih 80 več-ali manj potokili. Zaprtih pa je bilo tudi 17 fašistov, z njimi grof Reval, katerega so pa kma-lu izpustili, čeprav je bil vodi-telj pobojnikov.

Vacireo je moral pobegniti iz Italije radi svojega političnega prepričanja. To pa menda zelo ugaja newjerseyjskim oblastim, ki hočejo Vacireo še kaznovati. Dobili bi radi Vacireo iz New Yorka, tako da bi ga po svoje sodili v Newarku, in sicer tako kot želi fašistični italijanski kon-zul v Newarku. Sorodniki Vacir-ce se boje, da bi bil deportiran v Italijo, kjer bi ga Mussolinijevi fašisti nemudoma zaprli.

Zaklad odkrit v hiši bivšega car-jevega krojača.

Leningrad, 24. avg. — V hiši, v kateri je pred revolucijo bival carjev krojač po imenu Lidval, ki je danes bankir v Parizu, so te dni našli večjo zalogo zlatih in srebrnih predmetov odičenih z diamanti in drugimi dragimi kameni. V eni sami skrinjici je bilo 47 zlatih predmetov in koli-čina modrih dijamantov, ki teh-tajo po 338 karatov. Bogastvo je bilo skrito v tajni shrambi v steni. Sedanji prebivalci hiše ne vedo nič kako je zaklad prišel tja.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopis se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjena država (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cienro \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (July 31-25) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da ne vam ne utvaja list.

DOLŽNOST NAS VEŽE DO SODELOVANJA PRI KAMPANJI ZA DELAVSKO STROKOVNO ORGANIZACIJO.

Z dnem prvega septembra prične na inicijativo Ameriške delavske federacije kampanja za organiziranje delavstva v delavskih strokovnih organizacijah. Uspehi, ki se pričakujejo od te kampanje, se bodo le tedaj dosegli, ako bo sodelovalo vse organizirano delavstvo. Minilo je precej let, da se je v Ameriki zopet nekaj podvzelo, kar osveži duhove v delavskem gibanju.

Osvoboditev delavcev mora biti delo delavcev samih. To resnico je izrekel Karel Marks, ko še ni bilo takih velikih delavskih organizacij, kot jih imamo danes. In danes ta resnica še ravnopotno velja, kot ob Marksovem času.

Velike so delavske organizacije, pa še še majhne, ako jih primerjamo s številom neorganiziranih delavcev. V Ameriki je organiziranih štiri milijone delavcev, ako govorimo v okroglih številkah. In v Ameriki dela 28 milijonov oseb za mezdo. Veliko agitatoričnega dela bo treba izvesti, da se pridobijo ti milijoni za delavsko organizacijo.

Kapitalisti se poslužujejo raznih sredstev, da odvajajo delavce od svoje organizacije. Imajo tudi razne podpornike. Najzvestejši in najbolj navihani podporniki kapitalizma in izkoriščanja delavcev so pa klerikalci. Kadar so razkrinkani kot kapitalistični podporniki in jim prične delavci obračati hrbet, tedaj se potuhnejo in nastopajo v vlogi delavskih prijateljev.

Ko je bila na dnevnem redu odprava otroške sužnosti v Ameriki, je tam v Massachusettsu kardinal sam zastavil svojo moč za ohranitev otroške sužnosti. Na slovenske delavce ni njegova beseda dosti vplivala, bila je pa migljaj za tiste profesionalne političarje, ki se na eni strani laškajo ljudstvu kot njegovi zaščitniki, na drugi pa služijo najbolj reakcionarnim silam, kako jim je nastopiti, da bodo ukanili ljudstvo, ko pride zadeva na splošno glasovanje.

Klerikalni listi so tista časnikarska kuga, ki napade vsakega, ki se ne proda klerikalcem in jim ne pomaga po neumnjevanju delavcev in farmarjev. Kar ne morejo doseči v cerkvi s prižnice in v spovednici, ko strašijo vernike s hudičem in peklom, to skušajo doseči z najbolj infamnim obrekovanjem tistih, ki trdno stoje v delavskih vrstah in se ne ustrašijo njih groženj in pretenj. Ako bi klerikalci verjeli v tisti pekel in hudiča, s katerim strašijo ljudstvo, da laglje dosežejo svoje namene, tedaj bi prav gotovo ne lagali in obrekovali v svojih listih tako nesramno poštene ljudi, ker bi se zavedali, da bodo gorele njih duše po njih smrti na dnu pekla. Vprav ta obrekljivost in lažnivost v klerikalnih listih pa privede delavca, ki misli s svojimi možgani in ne najema klerikalcev, da mislijo zanj, do spoznanja in prepričanja, da klerikalci ne verjamejo v kazni po smrti, ampak da so si vse to izmislili, da udobno žive od sadov dela delavcev in farmarjev.

Iz tega sledi, da kdor razkrinkava mahinacije klerikalizma, ki je vse nekaj drugega kot vera, vrši precejšnji del dela, da pridejo delavci toliko preje do spoznanja in se organizirajo v svojo korist. Pobijati in razgaljati klerikalizem pomeni vršiti dobro delo v interesu delavcev.

Kadar zaveden delavec malo popraska klerikalca, bo klerikalec takoj pokazal, da ni le velik nevednež, ampak se tudi rad zlaže, ako laž služi za pojačanje klerikalizma, te ponižne dekle kapitalizma. Če delavec na javnem shodu ali v listih dokaže, da ni takega boga, kot ga slika klerikalec, bo klerikalec takoj rekel: "Kdo pa je že kdaj rekel, kakšen je bog, to je za človeka nerazumljivo vprašanje. In ravnno ta klerikalec je malo preje pripovedoval v šoli otrokom ali pa vernikom raz lece, da je bog ustvaril (namreč tisti bog, v katerega on verjame) človeka po svoji podobi.

V cerkvi in šoli je klerikalec govoril, da je bog podoben človeku in da je omejeno bitje. Ko mu je pa delavec na podlagi svojega zdravega razuma dokazal, da tak bog, kot ga slika on, ne more biti vsemogočen, vseveden, neskončno milostljiv, ker je po njegovih naukih omejeno bitje, kot njemu podobno bitje — človek, tedaj se bo klerikalec takoj zlagal in rekel: Kdo pa je kdaj govoril, kakšen je bog.

In ljudje, ki se tako grdo zlažejo takoj, ko vidijo, da so zašli v past s svojimi izmišljenimi pripovedkami, so najbolj nevarni delavskim in farmarskim interesom.

Zato je dobro, da zavedni delavci, ko prične kampanja za organiziranje delavcev v strokovnih organizacijah, pri vsaki priliki razgrinjajo klerikalce kot ponemnjevalce preprostega ljudstva.

Ženski svol

Anglija ima dva milijona več žensk kakor moških. Ali naj one ostanejo brez mož ali se odločijo za konkubine in ljubimke, ali pa se naj dajo skidati z angleškega otoka v Avstralijo ali Kanado? Morda naj se te prešteviline ženske podajo v grenki in brezupni feminizem? Kaj pa je feminizem? Je-li to dete puritanizma in želja zadržanega spola, ali se to gibanje poraja radi svobode, ljubezni in samozvesti? Ta vprašanja pa še polno drugih povrh — radi morale mladine, porodne kontrole, zaposlenosti poročene ženske — se z vedno večjo ognjevitostjo porajajo na Angleškem. Feminizem postaja že nekako narodno vprašanje. Ljudska predavanja o ženini bodočnosti, debate, kako naj se organizirajo družbe za naseljevanje neporočenih žensk po kolonijah, in pisarjenje glede prevelikega števila ženskega prebivalstva je nekaj vsakdanjega. Nekaj slidenega sta razpravi glede feminizma, ki jih je objavil Dutton na Angleškem. Prvo razpravo "Lystrata" je spisal Anthony Ludovici, drugo "Hypatia" je spisala Dora Russell.

Ludovici razgalja moderni svet kot zemljo degeneriranosti, alabotnih teles in ohlapnih misli, kar prav kažejo ravno prebitek ženskega prebivalstva. On vidi feministično manjšino za nevarnost, češ, da se na ta način lahko ustanovi nekaka nadvlada ženske na svetu, pod katero bi puritanske čednosti tlačile ljudstvo. On vidi bodočnost, v kateri bodo ženske, vladajoči spol, odpravile naravno spočetje otrok, pobile vse moške in pustile pa jih samo nekaj, katere moške bi gojile za plemo; umetno zanošenje bo splošno in deteta se bodo valila s kemičnimi procesi ter umetno hranila. Na telo in njegovo nehanje bodo gledali s studom, ljubezen bo nepoznana in smatrana kot kriminalni prestopek. On smatra, da je edini pogoj, da se zabrani in svet ne bo postal tak, ako moški takoj zopet postanejo moške in magari s silo zopet oblečejo hlače, tako da bodo končno ženske morale vendarle z veseljem priznati, da so moški več kot one. Vsi prejšnji domači odnosi se bodo vrnili v hiše, delavnice in javno življenje sploh, ostal bo še naprej skrivnostni konkubinat, da se tako zaceli ljudska rana prevelikega števila žensk ali prevelikega števila moških. Civilizacija bo zopet prišla s svojo zlato dobo z vsemi telesnimi nasladi in zdravjem. Tako piše Ludovici, kateremu pa odkraja vse pravi, da je primumknjen, ker gre kaj takega pisati o ženski nevarnosti.

Dora Russellova tudi piše o bodočnosti, ampak čisto drugače kot Ludovici. Priznava, da se postarnejše feministke razvijajo v odkrite sovražnice moškega in spola sploh. Puritanske čednosti bodo sprejete od vseh pravilno mislečih ljudi; feministične prvobornilke hočejo samo pridobiti moše in žene zase. Spolna podrejenost žene na domu bo prenehala in hudobno preganjanje ženske, ki je "grešila", bo tudi rodilo rebeljon proti dvojnemu standardu (to je, da za žensko velja druga morala kot za moškega). Feministka redkokdaj vpraša po konvencionalnih čednostih, navadno reče moškemu: "Dobro, ti kar imej svoje čednosti, pa živi po njih!"

Dalje gre Russellova, da mlade ženske kakor stare feministke zahtevajo, da vlada ena morala za moške kot za ženske. Ona je prepričana, da bo feminizem prinesel socialni preobrat, ki bo zagotovil ženski zdravje, svobodo in inteligentno zanošenje otroka — predvsem pa bo prinesel materam penzijo in porodno kontrolo. Tudi ona zahteva prenovitev moških, ampak le na tak način, da bodo postali boljji, namreč dobri ljubimci in prijatelji žensk.

Noben izmed teh dveh piscev ne da počenega groša na konvencionalne, verske in moralne standarde; oba zahtevata svobodno igro privlačnosti in teles-

nega nagona. Najbolj škodujoč odgovor Russellove proti njenemu nasprotniku je njeno lastno stališče. Če bo to feminizem, kakoršnega vidijo mlade boriteljice za žensko, kaj bo pa potem z Ludovicevim strahom? Če ženska svoboda pomeni to, kar ženska sedaj nima, namreč svobodo do ljubezni brez sramu, da se postavijo novi standardi telesne lepote in jakosti in se vržejo v peč vse religiozne cokije ter socialne zapreke, je Ludovici, strašitelj pred feminizmom, v kaj. Od njega ne more nihče pričakovati, da bo pristopil v vrste radikalnih mladih deklet, pa tudi brkone ne bo zagovarjal teh nosiljcev ženskega prapora. Morda najde med konservativkami kako zagovornico "moškega preporeda", katerega pridiga, ampak njegovo poveljevanje telesnega nagona — pa že napravila nevarnega zavezana. Ludovici je original, ki bi spadal k poglavarju kaknega barbarškega plemena, ampak njegovo plemo izgleda izgubljeno.

Odškodnine za del. nezgode v državi Ohio

Državni organ, kateremu je v državi Ohio poverjeno izvrševanje zakona o delavskih odškodninah (compensation law), se imenuje Industrial Commission. Zakon določa plačilo odškodnine (kompenzacije) poškodovanim nastavljenim. Kot nastavljeni (employees) se smatrajo vsi delavci v službi delodajalca, ki zaposluje tri ali več delavcev; hišni vsluženci so izključeni.

Odškodnina se ne izplačuje le za poškodbe, dobljene tekom dela, marveč tudi za poklicne bolezni, ki si jih delavec nakopile vsled svojega dela. Zakon pripozna petnajstero takih bolezni kot podvrženih kompenciaciji. Te poklicne bolezni so: črm (anthrax), smolika (glanders), zastrupljenje po svincu, živem srebru, fosforu, arseniku, benzolu ali nitru, gazolini, benzini, nafti in drugih plinovitih, petrolejskih produktih, zastrupljenje po ogljikovem bisulfidu, po lesnem alkoholu, okuženje ali vnetje kože vsled dotike z olji, rak ali uljesa na koži roženici očesa vsled okljiča, smole, katrana ali njegovih sestavin, bolezni valed komprimiranega zraka, zastrupljenje po ogljikovem dioksidu, medu ali cinku.

Ne daje se nikaka odškodnina za prvi teden po poškodbi razun plačila zdravniških in bolniških stroškov.

V slučaju stalnega popolnega onesposobljenja (permanent total disability) odškodnina znaša 66 dve tretjine odstotkov povprečne tedenske mezde do smrti poškodovane osebe. Toda v nikakem slučaju ne trajajo plačila čez šest let po dnevu poškodbe.

Ako nezgoda ima za posledico začasno onesposobljenje (temporary disability), dobiva delavec 66 dve tretjini odstotkov povprečne tedenske mezde tako dolgo, dokler je popolnoma onesposobljen — toda v nikakem slučaju čez šest let po dnevu poškodbe.

Ako poškodba ima za posledico delno onesposobljenje (partial disability), delavec dobiva 66 dve tretjini odstotkov razlike med prejšnjo mezdo in sedanjim mogućim zaslužkom, in to za dobo tega delnega onesposobljenja. Ta kompenciacija se izplačuje dodatno k odškodnini za časa začasnega popolnega onesposobljenja.

Kompenciacije ne smejo znašati več kot \$18.75 niti manj kot \$5 na teden.

Najvišja odškodnina za slučaj smrti znaša \$6,500. Toda, ako komisija najde, da delodajalec vsled zanikarnosti ni primerno skrbel za varnost, mu komisija sme nalagati dodatno plačilo do 50 odstotkov najvišje odškodnine \$6,500.

Komisija, ako smatra to primerno, sme spremeniti tedenska plačila v eno ali večkratno skupno plačilo.

Dodatno k odškodnini izplačuje komisija delavcu — zneske za zdravniške in bolnišnične stroške, kakršni se ji zdijo primerni.

ŽARKOMET

Poglejmo zopet v "trunk".

Premogovniški baroni so se rodili z božjo podobo in rudarji se rode s to podobo. Prvi so gospodarili, zadnji so hlapci. Prvi nikoli ne mešajo svoje krvi s premogom, zadnji pa morajo v stoterih slučajih. Umor na debele v rudniku ali tovarni pa ni zločin po naši kapitalistični morali, niti ga ni cerkev zapisala med smrtno grehe. Duhovni se niti ne zavedajo — so izjeme, toda izjeme ne štejejo — da se je zgodila krivica ubitim delavcem, kaj šele, da je bil izvršen zločin, katerega je zakrivil lastnik, ki noče skrbeti za varnost dela. To je dokaz, da cerkev ni naklonjena delavskemu razredu, da si živi od delavcev, kar je že večkrat priznal tudi g. Trunk.

"Delavci naj se sami pobrigajo za svojo varnost. To ni moja zadeva, ni zadeva fundamentalistov", piše g. Trunk.

Ni vaša zadeva. Dobro. Ker niste delavec, ne morete čutiti z delavci, ne poznate njihovih težkih razmer. Ampak vi priznavate, da živite od delavcev. Da li mislite, da so vam delavci dolžni dati eksistenco, tega ne vem. V resnici je vaš business odvisen od ekonomskih razmer. Ako se zgodi, da v vašem kraju zapro rudnike ali topilnice za stalno, boste morali tudi vi zapreti cerkev in farovž ter iti drugam za farani. Iz tega sledi, da bi morala biti blaginja delavcev, varnostne naprave itd. tudi vaša zadeva vsaj deloma.

Ne, vaša zadeva ni. Da se baroni premoga ne zmenijo za rudarje, da si prvi in drugi nosijo božjo podobo, je pa morda moja krivda! Jaz "pozkušam vse, kar morem, da zbršem božjo podobo z ljudi in jo vtisnem opicam". Ljudi ponižujem na živali in zato se z delavci tudi živalsko postopa! Ta je lepa! Če je to res, tedaj evolucionisti dokazujejo, da so se samo delavci razvili recimo iz opic — ker že hočete tako — dočim je kapitaliste Bog ustvaril! Kdo pa je poniževal ljudi na živali v prejšnjih časih, ko še niso poznali evolucije, ravnanje pa niso z delavci nič boljše? G. Trunk, vi ste bili nekoč dete, ki ni poznalo nobene snage. To je fakt, ki ga ne morete utajiti. In če vam rečem, da ste se razvili iz deteta, ali vas s tem postavljam na stališče smrkavega otroka? Človek je danes človek, ni več žival, pa naj se je razvil iz še tako odurne živalske forme. To si zapomnite.

Po najnovejšem dodatku k zakonu, se dovoljuje tudi \$150 za pogrebne stroške preko vseh drugih odškodnin. Ne izplačuje se pa odškodnina za oba slučaja — poškodbo in bolezen — skupaj, razun ako je onesposobljen nastalo vsled take bolezni in poškodbe. V takem slučaju bo komisija določila kompenciacijo po svojem uvidevanju.

Delavec, ki vsled poškodbe postane onesposobljen za delo za več kot sedem dni, mora tekom dveh tednov po dnevu poškodbe vložiti prošnjo za kompenciacijo, zdravniško pomoč itd. Za prošnjo služi tiskovina (blank): "Application for payment of compensation, medical services, etc." To tiskovino treba izpolniti in poslati po pošti na naslov: Industrial Commission of Ohio, Department of Claims, Columbus, Ohio. V slučaju poškodbe, kjer ni bila vložena nikaka prošnja v roku treh mesecev po poškodbi, sme komisija smatrati, da se je vpravičenec odrekel pravici do odškodnine, in se to zabeleži.

Od delavca, ki zahteva kompenciacijo, sme komisija zahtevati, da se podvrže zdravniški preiskavi vsak čas ali pa od časa do časa v kraju, ki je primeren za delavca. Ako se od njega zahteva, da pride k zdravniškemu pregledu izven kraja, kjer stanuje, se mu izplačajo stroški, zvezani s tem. Ako se delavec nečisto podvrže zdravniškemu pregledu, se njegova pravica do odškodnine suspendira, dokler se ne da preiskati.

Glede odškodnine osebam, ki so odvisne od delavčevega zaslužka, se ne napravljajo nikake razlike, da-li vdova, otroci ali druge odvisne osebe stanujejo v Ameriki ali v inozemstvu. Vsi inozemci, stanujoči v starem kraju, dobivajo isto odškodnino kot oni, ki stanujejo v državi Ohio.

In ker smo pri baronih: G. Trunk, kje pa je ostal nauk iz sv. pisma: "V potu svojega obraza boš jedel kruh"? Kako je to, da rudar mora jesti kruh v potu svojega obraza, baron se pa prav nič ne poti, a kruha ima več kot ga more pojediti.

Čudni čifuti.

"V Rusiji vladajo čifuti". To je običajna fraza nasprot.nikov sovjetskega režima. Z Dunaja pa poročajo, da ruski židje apelirajo na mednarodni židovski kongres za pomoč proti boljševikom. Ruski židje se pritožujejo, da so boljševiki uničili njihovo versko organizacijo in popolnoma razbili židovski življenjski v Rusiji. Na tisoče židov se nahaja v kazenskih kolonijah v Sibiriji.

In v Rusiji vladajo čifuti!

Pogrebniška smola.

Centeni K. T. B. I. Grdina je na svojem romanu zagazil v smolo. Nam se bi smilil, toda ker vemo, da je priamočen, zasluži še več smole. Nesel je denar v Rim človeku, ki denarja nič ne potrebuje. V Sloveniji je hotel biti pridigar, toda moral je bežati pred žandarji. Pred leti je hotel zabiti neko cerkev in obmetati župnikovo stanovanje s klopote, danes bi pa obilal vse lesene svetce. V resnici je pa dolar njegova vera in business njegov bog. — Collinwoodski štrigelj.

Sreča za Slovence!

Dragi Žarkomet! Žandarji v starem kraju niso le postavili Grdinata v kašo, temveč so tudi preprečili, da Slovenci nimajo svetnice. Ako ne bi bili pravočasno razkrinkali "čudeža" v Vodičah, bi bila vodiška Johanca v tem svetem letu nedvomno proglašena v Rimu za svetnico. — Vodičan, So. Chicago.

Vreme na fronti.

Francoska fronta v Maroku: Malo je vroče, drugače pa je hladno.

Francoska fronta v Siriji: V splošnem je hladno, drugače pa je vroče.

Popravek.

V sobotnem "Žarkometu" pod naslovom "Iz 'trunka'" je tiskovna pomota v začetku stavka "Človek je sam na sebi mikroskopično vesoljstvo". Pravilno je "Človek je sam na sebi mikroskopično vesoljstvo."

K. T. B.

IZ PRIMORJA

Požar v Barkovljah. V Barkovljah pri Trstu je izbruhnil ogenj v tovarni mesnih konzerv "Alimentaire". Goreti je začelo v mizarški delavnici poleg tvornice. Škoda, katero je povzročil ogenj, znaša 150 tisoč lir. Vzrok požaru kakor običajno ni znan.

Mrtvec v Soči. Dne 2. avg. so izveliki iz motnih valov Soče v Turiacu truplo 22letnega ponesrečenega strojnika goriske Narodne tiskarne Antona Rožiča. Truplo je že bilo nagnito, toda policijski organi so kljub temu takoj ugotovili identiteto pokojnika.

Naliv v Bovcu. Dne 2. avg. je bil v Bovcu močan naliv. Po cestah in potih so drli potoki. Padala je tudi toča, ki je napravila veliko škodo. Pihal je mrzel veter, ki je prinesel na Bovsko mraz, ponoči pa je pobelil hribe sneg. Pač čudna vremenska igra narave, ki ne obeta letos na jesen nič dobrega.

Avtomobilska nesreča na Goriskem. Dne 3. avg. se je pripetila pri Dolgi njeni med Solkanom in Plavmi avtomobilska nesreča. Avtomobil tvrdke Carnoval Co. je zadel v neko nasproti prihajajočo vozilo in malo je manjkalo, da se ni zvrnil v deroče sočine valove. K sreči je preprečil obcestni kamen, da je vozilo obtičalo blizu ceste. Človeških žrtev ni bilo.

Smrtina kosa. Umrli je v Trstu po dolgi in mučni bolezni upokojeni pol. agent Anton Sosič.

Aditralite za "Prosveta"

Felicitan:

Divji lovec

Pod snežniki, visoko na plani, kjer so stali trije mogočni kostanji, je čepela kmečka bajta. Orumenelo listje se je zibalo v zraku, padalo na streho, na prag in v vežo. V rogovili močnih, a že golih vej je razpadalo ptičje gnezdo. Mlačno jesensko solnce je jelo padati za gore; od severa je zapihal veter, da so se veje zamajale in udarile na streho.

"Kakšen šum...!" je zamrmral ded Peter, katerega sloka postava se je pojavila na pragu tiho in neopaženo. Ker je obleka visela na njem, je bil videti še bolj suh in slok, in zdelo se je, da se z glavo dotika trama nad vrati. V obrazu se je venomer nekaj pregibalo, sedaj se je plazilo nekaj pod čelom in sedaj pod očmi doli po licih. V že ugaslih očeh se je včasih zganilo, in tedaj je prelozil pipo, ki mu je visela iz ust, iz ene škrbine v drugo in pihnil je oblake. Potegnil je roke iz žepov in si segel v redke, že skoro čisto bele lase.

"Šment vendar, da bi ne... samo še enkrat ne..." je pomislil in se očno ozrl po plani in zahajajočem solncu, kakor bi koga težko pričakoval. Pomislil je in izprevidel, da se družina že predloži mudri na polju.

"Vreme bo..." je nadalje počasi premislil, opirajoč svoj pogled v zasmehene goraste vrhove. "Sneha je napadlo čez mero; veter je zunaj... žival gre v dolino."

Sedel je na klopi pred hišo in z mazincem pobral po pipi, ki je že dogorela. Poskusil je zapaliti vnovič, a komaj je parkrat potegnil, mu je ugasnilo.

"Vrag in sveda..." se je jezil, "... da bi ogenj tratil!" Udaril je z njo ob klopi in jo otrsela.

Zagodrnjal je sam pri sebi, kajti spomnil se je, da domačih še vedno ni s polja. Vstal je in je šel malo na grič, da bi se razgledal. V dolini je zagledal, kako se je med zaleškimi njivami pehalo pet ljudi v klanec.

"Naši so," se mu je zazdelo. Stopil je nazaj v hišo, razbrskal pepel na ognjišču in podžgal trske; z velikim črnim loncem je

šel k vodnjaku in zajel. Spoznal je, da je še mlada moč v njem. Urno in gibčno se je zasuknil.

"Da bi te..." Da bi še enkrat ne?... se je bodril.

Ko je začel prihajajoče, se mu je zresnil obraz; svečano se mu je tresel murček, viseč v desnem ušesu.

Sin mu je povedal, da je sosedu končala slana vsa ajda.

"Pravi čas bo..." si je dejal in pristavil malomarno: "Kaj se hoče?"

Postavila sta se med vrata, ki so bila skoro preozka za oba. Sin je bil za glavo manjši od očeta. "Pravim, da bo vreme," je izpregovoril oče.

"Bo," je odvrnil sin.

"Šment ni, da bi ne bilo..."

Nocoj nista govorila o kmetiji in sosedih, ampak ves čas sta stala molče na pragu, dokler ju ni poklicala sinova k večerji.

Sin je sedel molče za mizo, oče se je nekaj obotavljal. Hotel je izpregovoriti, pa se je akasal, predno je do konca premislil. Le otroci so kričali.

Po molitvi se je oče globoko zamislil; potem je vstal in šel v

svojo izbo, kjer je z velikim zarjavelim ključem odprl pokrov stare pisane omare. Brskal je in izbral par klobas; ogledoval jih je, nato je poklical najstarejšega dečka:

"Na, materi nesi! In precej naj skuha!"

Zadovoljno se je naamehnul.

"Davi bi si ne mislil, da me bo tako prišlo. Pravim, da človek nikoli ne ve..." je mrmral, ko se je spenjal po ozki trhlj lestvi na podstrešje.

Ker je bilo že zelo mračno, je tipal okoli in okoli; malo se je ustavil in pomislil še enkrat, ali bi, ali ne bi?

"Ne boš!" se je prekinil. "Jaz, da bi se bal? Čez štirideset let sem hodil; vsako zimo sem šel. In da bi me lani bolezen ne potrla, pri moji veri, tudi lani bi šel!"

Prijel je za senene vile in s silno močjo privzdignil par otopov slame, pod katero se je pokazala opeka. Ozrl se je in zalučil vile v stran; previdno je segel pod opeko. Kakor jeklo je zapopotalo. V naglici je nekje prišlo, zato je potegnil močnejše, da je zapeko kakor struna. Življenje se je rodilo za hip v podstrešju; Peter se je sklanjal nad staro dolgocevo in jo držal krčevito med prsti in dlanjo. Ko se je sklonil drugič, je pobral mehur smodnika in svinca. Počasi je zlezal po lestvi zopet v hišo in se radovedno ozrl na sina, ki je sedel na zapečku in se trmoglavo oziral v tla.

"Ali greš?" ga je vprašal s svetlimi očmi in vabečim glasom.

"Ne. Repo bomo okapali," je odvrnil sin in napol pogoltnil zadnje besede.

"Kakor hočeš. He, Franca," je vzklilnil, "moje klobase? In kos zaseke; na noč grem."

Zategnil je zadnje besede in se ozrl po vseh s kratkim, lisčjim pogledom. Pričakoval je besede in ugovora; ker ga ni bilo, je obmolnil.

Znočilo se je med tem in prižgalo so luči. Peter se je trudno vzdignil in vrgel puško čez ramo. Kakor bi ga hotela omamiti zaspanost, mu je bilo. Oči so mu hotele zlesti skupaj, roke so mu mrtvo visele od telesa. Obšel ga je trenutek nemoči; v svojem srcu je ališal glas, ki ga je hotel pridržati doma. Premisljal je, če bi pohoda ne preložil na prihodnji dan.

Zakašljal je in se ozrl v sina, če bi ta morda kaj rekel; toda sin se je oziral v kot in ga ni pogledal.

"Čemu bi se obotavljal...?" si je dejal, ko je videl, da je povsod molč. "Noč je lepa, čas je pravi; jutri na večer bo meso v hiši..."

Z dolgimi koraki je stopil k vratom in jih počasi odprl ter še bolj počasi zaprl. V veži mu je pritekla nasproti sinova, mu stisnila klobase, zaseko in kos pšeničnega kruha v žep ter mu mehko dejala:

"Oče, pazite, plazovi se trgajo..."

"Kakor bi zemlje ne poznal..." vzrojil in mrko pripomnil: "Zdravi ostanite!"

"Zdravi! Srečno!" je odvrnila sinova in gledala za njim v temo, dokler ni utihnil poslednji šum.

Dasi malo upognjen, je čvrsto korakal v reber. Kakor bi se vrnil tisti davni čas, ko je bil še vojak in je hodil s puško na stražo. Puškino kopito je tiščal v težki dlani, z drugo roko se je prijemal za grmičevje ob stezi in si pomagal kvišku. Hlad in moč sta mu legla čez obraz kakor pajčevina; tu in tam se je prav vsulo z drevesa. Široko je odprl usta in stisnil zobe; kmalu je ležala domača plan že daleč za njim.

Pot mu je bila dobro znana. Marsikatero noč se je spustil, ko je bil še mlajši, v goro na lov. V bajti pod tremi kostanji se je vedno dobilo osoljeno divje meso. Toda minili so časi, ko je še dekletu pravil, kako je lovcem ušel in jih počeno potegnil; prišli so časi, ko ni bilo več rožmarina in rdečih nageljev za klubokom, ampak žena in otroci v hiši. Skrbeti je bilo treba za rodbino, zato je hodil v planino le bolj redko; le, če je šel pogledat les, ali je gnal pastirju jalovce v pašo, je vzel puško in jo sprožil kar mimogrede.

"Kako človeku pešajo moči..." je pomislil, "včeraj še mlad, danes, pravijo, sem star..."

Gozd je nehal. Po pašniku je stopal in noge so se mu udirale v

mehki mah. Blizu vrha je moral biti. Milijoni zvezd so se peljali čep prostrano nebo in med njimi se je vzdignilo nekaj velikega, črnega.

"Bog in sveti križ božji! Daj grešnim dušam odrešenje, nam pa mir, da ne bomo ne slišali, ne videli..." je vzklilnil. Kolena so mu postala trda; hotel je pospešiti korak, a kljub temu se je bližal vedno bolj velikemu lesenemu križu, ki je sameval na vrhu praznega griča in pri katerem je ljudi baje kaj rado strahilo.

"Vsako uro sem že hodil tod in nikoli nisem ne videl ne slišal, ampak kdo ve, kdaj mu je namenjeno..." se je rahlo spominjal in se trudil, da bi mu oči ne zadele znamenja.

Klobuk je vzel v roke, položil roko na prsi in napol je pokleknil, ko se je spazil mimo.

(Dolje prihodnjič.)

NAZNANILO IN ZAHVALA.

S tužnim srcem naznanjamo sorodnikom, znancem in prijateljem žalostno vest, da nam je umrl naš dragi sinček, oziroma bratec, star 10 let,

JOHN ŠKUFCA.

Umrl je dne 25. junija, 1925 in pogreb se je pa vršil dne 27. junija t. l., na katoliško pokopališče Sv. Roka na Morrellville, Pa. Pokojni je bil član Mladinskega oddelka pri dr. št. 168, S. N. P. J., ter dr. št. 36, J. S. K. J. v Conemaugh, Pa. Tem

potom se iskreno zahvalimo vsem, ki so ga obiskali ob mrtvaškem odru. Posebno lepa hvala botroma John in Theresa Pajk, oziroma teti pokojnega, kakor tudi družini Louis Bevec oziroma stricu, ter družini Mathew Krebelj, za darovane cvetlice s katerimi so okrasili njegovo krsto.

Zahvaljujemo se tudi vsem, ki so nas tolažili ob uri žalosti, ter spremili našega ljubelega sinčka k zadnjemu počitku. Ti pa nam nepozabni dragi sinko in bratec počivaj umiru sladko, dokler se ne snidemo s teboj.

Zalujoči ostali: John in Mary Škufca, stariša. William in Edward, brata. Olga in Alica, sestre. Vsi v Conemaugh, Pa.

V NAJEM ODDAM štiri-sobno stanovanje, plin in elektrika v hiši. Vzamem pa le odraslo družino in ne več kot z enim majlim otrokom. Najemnina je \$20.00. — Nadalje imam za v najem dve opravljeni sobi z vsem pohištvo. Oglasite se pri lastniku na: 312 Mineral St., Milwaukee, Wis. (Adv.)

imamo v zalogi slad, hmelj, slanine in vse druge potrebščine. Podamo in se preprizajta, da je doma pri kuhanju vedno le najboljši in najcenejši.

Groceries, sladničarjem in v pekačarnah dajalne šezestine damo primeren pust pri večjih naročilih. Pišite informacije na:

FRANK OGLAR, 6401 Superior Avenue, Cleveland, Ohio.

Agitirajte za "Prosveto"

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (July 30.-1925)

pomeni, da vam je naročnik potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan.

Naši zastopniki so vsi določeni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50. Člani S. N. P. J. plačajo za pol leta \$1.90 in za celo leto \$3.80.

Za mesto Chicago in Cero za leto \$6.50, pol leta \$3.25, za člane \$5.30.

Za Evropo stane za pol leta \$4.00, za vse leto pa \$8.00. Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

CEMU PLAČEVATI VISO KO STANARINO?

\$300.00 Vam začetno preskrbi dom. Aker zemlje, kjer lahko redite koki in zelenjavo doma, dobite \$495.00. \$75.00 plačate takoj, ostalo na mesečna odplačila po \$5.00. Vredna transportacija. Kupite tabor in podvojite ali počtvorite vaš investiment. Oglasite se pri: R. Daltone, 51 Sheridan Rd., Chicago, Ill. — (Adv.)

DA SKUHAŠ DOBRO VO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

imamo v zalogi slad, hmelj, slanine in vse druge potrebščine. Podamo in se preprizajta, da je doma pri kuhanju vedno le najboljši in najcenejši.

Groceries, sladničarjem in v pekačarnah dajalne šezestine damo primeren pust pri večjih naročilih. Pišite informacije na:

FRANK OGLAR, 6401 Superior Avenue, Cleveland, Ohio.

Agitirajte za "Prosveto"

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dolje.)

Uradnik je gledal začudeno.

— Kakšen veter misliš?

— Torej ti ni znano? Učitelj in duhovnik! Saj se že pol leta shajajo in zabavljajo, posebno na uradnike! Prej ogenj in voda, so zdaj v gorkih objemih. Vsem da bodo pristigli peroti, pravijo, kakor se ve, posebno še sveti birokrasji!

Slak je opazoval doktorja in ni mu ni ugaljal. Smehljaj se je in ironiziral.

— A, take reči se godijo? Lepe reči, res!

— O, ti imaš nos! Ti boš že o pravem času menjal jadra! — je zavračal nevoljno veljak. — Toda šalo na stran, vaša dolžnost je, da hujškanje omejite, dokler ne valovi previsoko. O pravam času se marsikaj prepreči, če ne, — je opominjal resno, — če ne, se lahko še kaj ne ljubelega zgodi! Tudi v moji občini je takle prenapetost, ki mu je zrastle greben! Lahko ga nekoliko pohladite!

Mladi Slak se je delal, kakor bi mu zadnje besede kar tako prišle na jezik, ne da bi kaj razmišljal.

— Pohladite? Kako pa? — je vprašal doktor neverno.

— Prav lahko, k vojakom ga pošljite!

Uradnik se je glasno zasmejal.

— Saj še tistih ne moremo več spraviti nazaj, ki so prišli na dopust! Pošljemo orožnike, pa lepo obljubijo, da že gredo. Pošljemo drugič, moža ni nikjer več. Čez teden pa je že telegram, da ni moža k oddelku! Pa ga išči potem!

Veljak je videl, da ne gre po njegovih željah.

— Pa to hujškanje? Ali naj se sami branimo?

— A, kdo bi se segreval v teh časih! Premalo debelo kožo imaš, to je!

— Blatiti se ne bom pustil! — je trdno zavračal Slak. — Najprej se bosti z ljudmi za vas, potem pa čuti od paglavcev in beračev! Kam pa pridemo? Ne, ne, tako ne bo! Vaša dolžnost je, da mu zavezete jezik in ga prestavite, Takoj bo utihnil, kakor bi odrezal!

— Potem bi šele kričal! — se je zabaval mladi uradnik. — V vojni so se ljudje temeljito odvadili ubogati! Samo dotakni se dandanes koga, pa boš zvedel eno več. Vem jaz to, imam dan na dan z ljudmi opravka!

Pred glavarstvom se je ustavil avtomobil in med uradništvom je šel pritažen vrveč. Vrata so se naglo odpirala in zapirala, povsod je šumelo: namestnik, namestnik! Vse je šlo križem: stoli so bili na poti in so odletali, akti so se mešali, časniki so se skrivali izpod papirjev v predale. Uradništvo se je zatopilo v svoje delo, povsod se je videlo mrzlično hitenje.

— Kaj ga vrag nosi! — je krl uradnik in prekladal spise. — Kaj je treščilo vanj, da si ni naročil tri dni prej zastave? Taka visoka glava! Ali mu že brni po ušesih pogrebno zvonjenje?

Mladi Slak se je smehljaj v zadregi, potem pa skrivaj vzel iz gumbnice velik bršljanov list in si ga spravil v žep.

— Tako je prav! — je prikimal uradnik, ko je zapazil. — Glavno je, da nosimo v srcu svoje prepričanje! Kaj je treba, da vsak vidi in ve!

Slaku je postalo nadležno, vzel je plašč in klobuk in se potuhnil, da mora v svoj "urad". Nič ni z učiteljem, — se je jezil sam s seboj, — počakati moram ugodnega trenutka! Zmešnjava je vsak dan hujša in še veliki izgubljajo glavo. Prav jim je! Predalec so si upali nad brezno in zdaj jih požira!

Zdel je kake pol ure v svoji skriti sobici in ko je naposled prišel na hodnik, je zvedel, da je namestnik že daleč proč. Silno ga je zanimalo, čemu je neki prišel. Mladi doktor se je prišalil od druge strani s pisarniško uradnico, mladim, bogato oblečenim dekletom, in Slak je bil koj pri njem.

— Kaj je novega? — je vprašal nestržno.

— Je-li ekacelena še odšla?

Uradnik se je namrdnil in popravil škopalnik.

— Pri šefu sem bil. Stari je kakor oblak v nevihti. Gledal sem, da sem se naglo izgubil. Molčijo ko ruša!

Kakor bi rad, ni zvedel Slak ničesar.

— Ali se vidimo zvečer? — je vprašal doktorja, pa se je že pokesal. Prenagril se je bil.

— Saj nisem žival! — se je opravičeval uradnik. — Dveh večerov zaporedoma ne morem prepiti. Drugič!

Veljaku pa je bilo ravno prav in tako je zvečer sam zvil v kostilno "Pri kapljici."

V svetli, popravljeni in prenovljeni beli sobi je bila zbrana vesela družba ljudi, ki jih je bila vojna znesla skupaj: star, nagluj stotnik, ki so mu tako čudno podajali pisani našitki in vrste svetlih gumbov, nekaj poročnikov in praporščakov in mlad trgovec s pokvarjeno nogo, ki je opletal s kitaro in pel kakor za stavo.

Natakarica je prinesla piva, zastavno dekle z Brd, in praporščak ji je glasno hitel na pomoč. Prije jo je trdno za lahti, da se ga ni moga otresti, in klical, čigavi so vrčki.

Branil se, Tončka, seve, ko nisva samal! — ji je očital. — Drugače se ne bi! Čisto krotka si potem, ko janček!

Še drugi praporščak se je pridružil, žid iz Prage. Ogrnil si je bil vojaški plašč in postal hkrati silno strasten.

— Duša, zdaj je čas, zdaj beži! Pogledj vranca, — z gledališko kretnjo je pokazal okrog, — pogledj, kako bje nestrpno s kopitom! Zdaj beži, zdaj, ko je temna noč. Daleč je moj grad, kraljična jasna, šele do jutra pridirjava tja! Vzpi se, objemi me!

"Kraljična jasna" pa je ostala gluha in se naposled stresla in odločno rešila na drugo stran mize.

Vitez pa je bil takoj za njo, postajal nestrpnejši in burnejši, mahal z rokama in se vil v obupu.

— Ljubim te kakor jutranjo zarjo, kakor svojo mladost! Naglo se dvigni, da se zmaj ne zbudi! Zdaj je ura rešitve, zdaj letiva, sedem jezer prehitiva!

Prijel je dekle in se sukal z njim, kakor bi jo res hotel viharno odnesti.

— Ah, ti se bojiš, se obotavljaš! Samo še trenutek imava, zadnji, poslednji! Zmaj se je že zdrnil, se je že zganil, zdaj vihra za mano, za teboj! Zmaj, zmaj!

Vrata so se odprla, vstopil je elegantni Slak.

— Resnično, ta je nevaren "kraljičnam"! — je posepnil prvi prapoščak, rodod Gorican, trgovcu. — Vaj bil je, poznam ga!

Poročnik Glog, prideljen cenzuri, je vstal in šel Slaku naproti. Predstavil ga je bližnjim in mu pripravil stol.

— Zmaj je prišel in bi rad večerjal! — je poklical veljak natakarico, mladi praporščak pa je pričel peti z lepim baritonom:

Pa ta jutranja zarja

je zgodaj prišla

Zdelo se je, da je intoniral nalašč, kakor bi hotel pokazati doščecu, da jim ni mari zanj.

Pa je fanta zbudila

z naročja moj'ga

so se pridružili še drugi in Slak je moral vpiti, da bi ga Glog razumel.

— Tiše govori, če ti je do tajnosti! — ga je poročnik opomnil. — Praporščak je po vrugu in vleče na ušesa, kadar je najbolj pijan. Pa vse mesto pozna!

— Kaj, pred njim da bi skrival? Pred takim pobom? — Slak je postal hkrati mogočen. — Kar govori, bi se hotelo!

— Glej ga, je že pozoren! — je zavrnil Glog. — Naj me vrag vzame, če se nalašč ne mota semkaj!

Upadlega mladeniča pa je prav tedaj nadomada zagnal kašelj. Ves bled se je obrnil v zid in sključen kašljal v robec. Z drugo roko se je držal za prsi, videti je bilo, da ga bole.

— Ta ne bo več dolgo tlačil trave! — je dejal Slak. — Sam se bo ugonobil!

— Izognil se je strelskemu jarku, ki se mu jaz nisem mogel, pa bo vendar padel v vojni grob. Vojna ugonablja na vse načine. Škoda fanta!

(Dolje prihodnjič.)

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST-MENA POJASNILA.